

SZKLARSKA POREĘBA – opowieść o miejscu

Szklarska Poręba w obiektywie uczniów i nauczycieli Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Mistrzostwa Sportowego
Zdjęcia wykonane w ramach projektu „Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze Szklarskiej Poręby”

„PUCH OSTU”

„Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze Szklarskiej Poręby” taką nazwę nadaliśmy w 2004 roku pomysłowi, który zrodził się w głowach dwojga nauczycieli Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Szkoły Mistrzostwa Sportowego (taką nazwę Szkoła wówczas nosiła) Haliny Musieli i Krzysztofa Grabskiego. Historyk i nauczycielka wiedzy o społeczeństwie zachęceni przez Dyrektora ZSO Panią Beatę Szehidewicz założyli Szkolny Klub Europejski. Klub oprócz zadań statutowych, czyli prowadzenia edukacji europejskiej zajął się gromadzeniem informacji o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym Szklarskiej Poręby. Trudno jest dzisiaj podać dokładną liczbę uczniów, którzy przewinęli się przez struktury Klubu, trudno jest również zliczyć godziny, które spędziliśmy na wspólnych wędrówkach po najdalszych zakątkach naszego miasta. Dzisiaj nie ma już Klubu Europejskiego a jego pierwsi założyciele- uczniowie są już dorosłymi młodymi ludźmi, pracującymi, studiującymi czy nawet zakładającymi własne rodziny. Po naszej wspólnej pracy nad realizacją projektu pozostał jednak efekt nie do przecenienia: zbiór wykonanych przez uczestników projektu zdjęć dokumentujących Szklarską Porębę, jej bogactwo architektoniczne i przyrodnicze. Zbiór ten, nad którym opiekę przejęło Stowarzyszenie „PUCH OSTU” liczy obecnie około dwóch tysięcy zdjęć i nadal się powiększa, dzięki zaangażowaniu członków Stowarzyszenia. Część zdjęć z tej kolekcji ma

już dzisiaj charakter dokumentów historycznych gdyż pokazuje obiekty nieistniejące, obiekty, które uległy daleko idącym przeobrażeniom i miejsca, które zmieniły swoje oblicze w zasadniczy sposób. Dzisiaj udaje nam się spełnić daną naszej młodzieży obietnicę i zaprezentować część (niestety niewielką) zbioru w postaci wydawnictwa albumowego. Jednym z najtrudniejszych zadań przy redakcji tej części wydawnictwa było wybranie spośród setek zdjęć tych kilkudziesięciu przeznaczonych do publikacji. Ostatecznie postanowiliśmy dokonać wyboru „geograficznego”, czyli przedstawić po kilka zdjęć prezentujących każdą z dzielnic naszego miasta. Ponieważ nie jest dzisiaj możliwe precyzyjne ustalenie wszystkich autorów zdjęć świadomie nie podpisaliśmy również tych, których autorzy są nam znani, wszystkie zdjęcia mają, zatem zbiorowego autora- uczniów i nauczycieli Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Mistrzostwa Sportowego. Aby zachować albumowy charakter publikacji ograniczyliśmy do minimum część tekstową, postanowiliśmy jednak dołączyć do zdjęć współczesnych zgromadzone przez nas stare zdjęcia i pocztówki zarówno z okresu przed jak i powojennego. Żywimy również nadzieję, że uda się w przyszłości pełniej wykorzystać efekty naszej wieloletniej pracy.

Krzysztof Grabski i Halina Musiela

Symbolem bogatego dziedzictwa Szklarskiej Poręby jest pamiątkowy kamienny obelisk ustawiony przy Muzeum Karkonoskim – Domu Carla i Gerharta Hauptmannów przy ul. 11 Listopada a odsłonięty 23 maja 2010 roku. Kamień pochodzi z kopalni granitu w Szklarskiej Porębie. Nad odpowiednim przygotowaniem kamienia, czyli jego obróbką i wyrzeźbieniem napisu, pracowali zarówno artyści niemieccy, jak i polscy. Udokumentowanie najważniejszych dat z życia miasta jest wynikiem wspólnej inicjatywy i wzajemnych uzgodnień mieszkańców Szklarskiej Poręby i mieszkańców Bad Harzburg zorganizowanych w Związku Ojczyźnianym Schreiberhau.

Uczniowie i nauczyciele zaangażowani w realizację projektu „Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze Szklarskiej Poręby”

UCZNIOWIE:

Antoniak Joanna
 Antonik Bartosz
 Błażejczak Karolina
 Dudek Anna
 Dziegwa Małgorzata
 Gołba Marta
 Graczyk Aleksandra
 Habera Natalia
 Hejna Katarzyna
 Hochół Aleksandra
 Hryniewicz Bartosz
 Kawalerski Rafał
 Kosytarska Diana
 Leszczawski Dawid
 Leszczawski Rafał
 Liszatyński Emil
 Lorek Krzysztof

Ławrynowicz Urszula
 Łoś Katarzyna
 Olszewska Natalia
 Pluta Tomasz
 Robak Sandra
 Sobieralska Klaudia
 Stępień Szymon
 Szczepaniak Marta
 Szehidewicz Michał
 Szmel Mateusz
 Tomczyk Katarzyna
 Trzak Marcel
 Wichniak Danuta
 Wiśniewska Agnieszka

NAUCZYCIELE:

Grabski Krzysztof
 Musiela Halina
 Gościnnie Maria i Artur Leszczawscy

Szklarska Poręba to blisko siedem i pół tysiąca hektarów lasów, łąk, potoków, morze zieleni, w którym porzrucane są działnice wyrosłe z dawnych osad kurzaków, pasterzy, hutników. Kręgosłupem miasta jest rzeka Kamienna a jego granice sięgają od Wysokiego Grzbietu w Górach Izerskich po Łabski Szczyt w Karkonoszach. Przybywający do miasta podróżny spodziewać się może wielu różnorodnych doznań. Spacerując centrum miasta, ulicą Jedności Narodowej poczuć może atmosferę alpejskiego kurortu z charakterystyczną zabudową. Chcąc uniknąć zgiełku popularnego miasta turystycznego podróżny bez trudu trafi na obszary, które zachowały jeszcze na wpół wiejski klimat z tradycyjną XIX-wieczną zabudową o konstrukcji zrębowo-przysłupowej. Ciągłe jeszcze walczą o uwagę malownicze pensjonaty ukryte wśród drzew kurczących się założenia parkowych. Warto tu przyjechać wiosną, kiedy to Szklarska Poręba bez żadnej wątpliwości zasługuje na miano miasta rododendronów. Wspaniałe, często wiekowe okazy zasługują na szczególną ochronę, wrosły, bowiem w krajobraz stając się symbolem udanej koegzystencji rodzimej przyrody i przyrodniczych gości zaproszonych przez człowieka.

Historia Szklarskiej Poręby sięga XIV wieku, kiedy to po raz pierwszy w dokumencie z 1366 roku potwierdzone jest istnienie huty szkła w obecnej Szklarskiej Porębie Dolnej. Tereny te należały wówczas do jednego z najmożniejszych rodów śląskich Schaffgotschów. Pierwszymi poświadczonymi źródłowo właścicielami obszarów dzisiejszego miasta byli jednak najprawdopodobniej cieplicy Joannici. Wskazuje na to dokument z 1281 roku. W XIV i XV wieku następuje dalszy rozwój hutnictwa i jednocześnie tereny Szklarskiej Poręby eksplorują Walonowie, pojawiają się również pierwsi stali mieszkańcy zajmujący się pasterstwem i rolnictwem. W XVI wieku rozpoczyna się na terenie Szklarskiej Poręby Dolnej eksploatacja pirytu przerabianego następnie na kwas siarkowy, w okresie tym ówczesny właściciel H. Schaffgotsch otrzymuje przywilej na cotygodniowe targi, świadczy to już o znaczeniu osad wyrosłych nad Kamienną i jej dopływami. Przyspieszenie rozwoju następuje jednak w wieku XVIII i XIX, kiedy Szklarska Poręba nastawia się stopniowo na obsługę wzrastającej fali turystów. W XIX wieku uchodziła za najrozleglejszą wieś w Prusach składającą się z 26 części i przysiółków. W 2

połowie XIX wieku rozpoczyna się u podnóża Szrenicy rozwój sportów zimowych, rozpoczęto uprawianie zjazdów saniami rogatymi ze schroniska na Hali Szrenickiej, na potrzeby saneczkarstwa powstają specjalne trasy zjazdowe, wybudowana zostaje stacja meteorologiczna i alpinarium. Już w XX wieku powstaje tor bobslejowy, saneczkowy, lodowy, trasy zjazdowe i skocznia klasy międzynarodowej.

Ulica Jedności Narodowej nocą...

Szklarska Poręba tradycyjnie dzieli się na Dolną, Średnią i Górną. Składa się z szeregu dzielnic rozrzuconych na różnych wysokościach od graniczącej z Piechowicami Szklarskiej Poręby Dolnej po leżące na Przełęczy Szklarskiej Jakuszyce. Każda z tych dzielnic, Dolna, Średnia, Biała Dolina, Marysin, Szklarka, Jakuszyce kryje skarby dostępne dla uważnego obserwatora. Zapraszamy na wędrówkę po Szklarskiej Porębie a rozpoczniemy ją w centrum miasta.

na przestrzeni ostatnich 100 lat

Czasami warto przystanąć na moment i zauważyć piękno detalu- fragment budynku poczty.

Nietypowy widok na ulicę Jedności Narodowej

Detal architektoniczny z budynku przy ulicy Dworcowej 4

Widok na ulicę Mickiewicza i Jedności Narodowej.

Widok na ulicę Jedności Narodowej z ulicy Gimnazjalnej.

Ulica Mickiewicza dzisiaj i w latach sześćdziesiątych

Widok na dzisiejszą ulicę Gimnazjalną - lata 20

Nieistniejący budynek Szkoły Podstawowej Nr 4 przy ulicy Gimnazjalnej

Jeden z pensjonatów przy ulicy Odrodzenia

Ulica Odrodzenia – jedna z najbardziej malowniczych ulic w mieście

Budynek nadleśnictwa przy ulicy Krasińskiego 6

Stadion Miejski w Szklarskiej Porębie

Budynek Hospicjum i Przychodni Specjalistycznych przy ulicy Szpitalnej

Biała Dolina, dzielnica Szklarskiej Poręby założona została w 1617 roku przez hrabiego Hansa Ulryka Schafgotscha przy nowej hucie szkła, prowadzonej przez

Wolfganga Preusslera, protoplastę znanego rodu śląskich szklarzy. Dzisiaj Biała Dolina ciągle jeszcze zachowała swój dawny na wpół rustykalny charakter.

Biała Dolina w latach 30 XX wieku

na początku XXI wieku (2009 rok)

Charakterystyczne dla Szklarskiej Poręby budynki-pensjonaty (dzisiaj)

Popularne w latach przedwojennych hotele i pensjonaty

Widok na ulicę Wojska Polskiego.

Ulica Żeromskiego

Centrum Białej Doliny dzisiaj

i w latach sześćdziesiątych

Białą Dolina rozpościera się u „stóp” Wysokiego Kamienia

Budynek dawnego Sanatorium dla niemieckich lotników. W czasach powojennych obiekt należał do WDW

Huty szkła i szklarstwo trwale wpisały się w historię Szklarskiej Poręby. Pierwsza huta powstała już prawdopodobnie w połowie XIV wieku w Szklarskiej Porębie Dolnej nad Szklarskim Potokiem u zbiegu obecnej ulicy Piastowskiej i Wiejskiej. Jej istnienie potwierdza dokument z 1366 roku. Rozwój hutnictwa i powstawanie kolejnych hut coraz wyżej wzdłuż Kamiennej przyczyniał się do rozwoju osadnictwa na obszarze dzisiejszego miasta. Huty potrzebowały dużych ilości drewna, w związku, z czym powsta-

wały osady trudniące się wyrobem, węgla drzewnego, potażu i smoły. W miarę wylesiania kolejnych obszarów rozwijało się również pasterstwo i rolnictwo. W 1575 roku Hans Friedrich założył dla Schaffgotschów nowoczesną hutę szkła nad Czeskim Potokiem, w 1617 roku powstała huta w Białej Dolinie, w 1754 założono hutę „Karlstal” w Orlem. I w końcu w roku 1842 na polecenie Schaffgotschów założono hutę „Józefinę” późniejszą „Julię”. To właśnie wokół tej huty rozwinęło się Osiedle Huty.

Charakterystyczne budynki stanowiły część zabudowań huty

Hotel „Józefina”, późniejszy DW „Krokus” – lata 20

Huta „Józefina” w latach 20/30

Zabudowania huty – stan obecny

Z osiedla Huty udamy się do Jakuszyń

Gospoda Graniczna

Jakuszyce to najwyżej położona dzielnica- osiedle Szklarskiej Poręby leżące na wododziale europejskim dzielącym zlewiska Morza Północnego i Bałtyckiego. Osiedle znane pod nazwą Jakobsthale powstało wokół leśniczówki w dobrach hrabiów Schaffgotschów. Znaczenie Jakuszyce wzrosło, gdy w latach 1847- 48 poprowadzono tędy nową drogę łączącą Szklarską Porębę z Harrachowem a w 1902 roku linię kolejową. Jakuszyce

stały się ważnym przejściem granicznym i jednocześnie miejscem interesującym dla pojawiających się w Karkonoszach i Izerach turystów. Obecnie Polana Jakuszycka jest jednym z ważniejszych w Europie centrów narciarstwa klasycznego, a pokazem możliwości jest odbywający się corocznie Bieg Piastów i liczne imprezy o randze mistrzostw Polski.

Jakuszyce

Marysin w przeciwieństwie do innych osad tworzących obecnie Szklarską Porębę nigdy nie stanowił odrębnej wsi, Choć obejmuje również centrum zazwyczaj kojarzony jest z obszarem ograniczonym ulicami Turystyczną, 1-go Maja i Kilińskiego. Jak podaje tradycja założycielką Marysina- Marientała była Maria Pluchowa (Plüchin), czeska protestantka, która wraz z grupą towarzyszy uciekła na Śląsk przed prześladowaniami religijnymi po 1578 roku. Dom Marii umiejscawiany był w pobliżu Marianek, charakterystycznych skałek leżących w okolicach wyciągu

(przy amfiteatrze). Marysin był osadą przede wszystkim rolniczą, podobno świetnie udawało się tutaj żyto, istniał również młyn. Centrum dzielnicy rozwijało się u zbiegu Kamiennej i Kamieńczyka. Marysin zmienił swój rolniczo- pasterski charakter na przełomie XIX i XX wieku, gdy zaczęto budować tutaj liczne pensjonaty i domy sanatoryjne. Również dzisiaj dzielnica jest głównym centrum turystycznym miasta z licznymi nowymi pensjonatami i niestety w dużej części obracającymi się powoli w ruinę starymi pensjonatami, dawnymi symbolami dzielnicy.

Ulica 1-go Maja

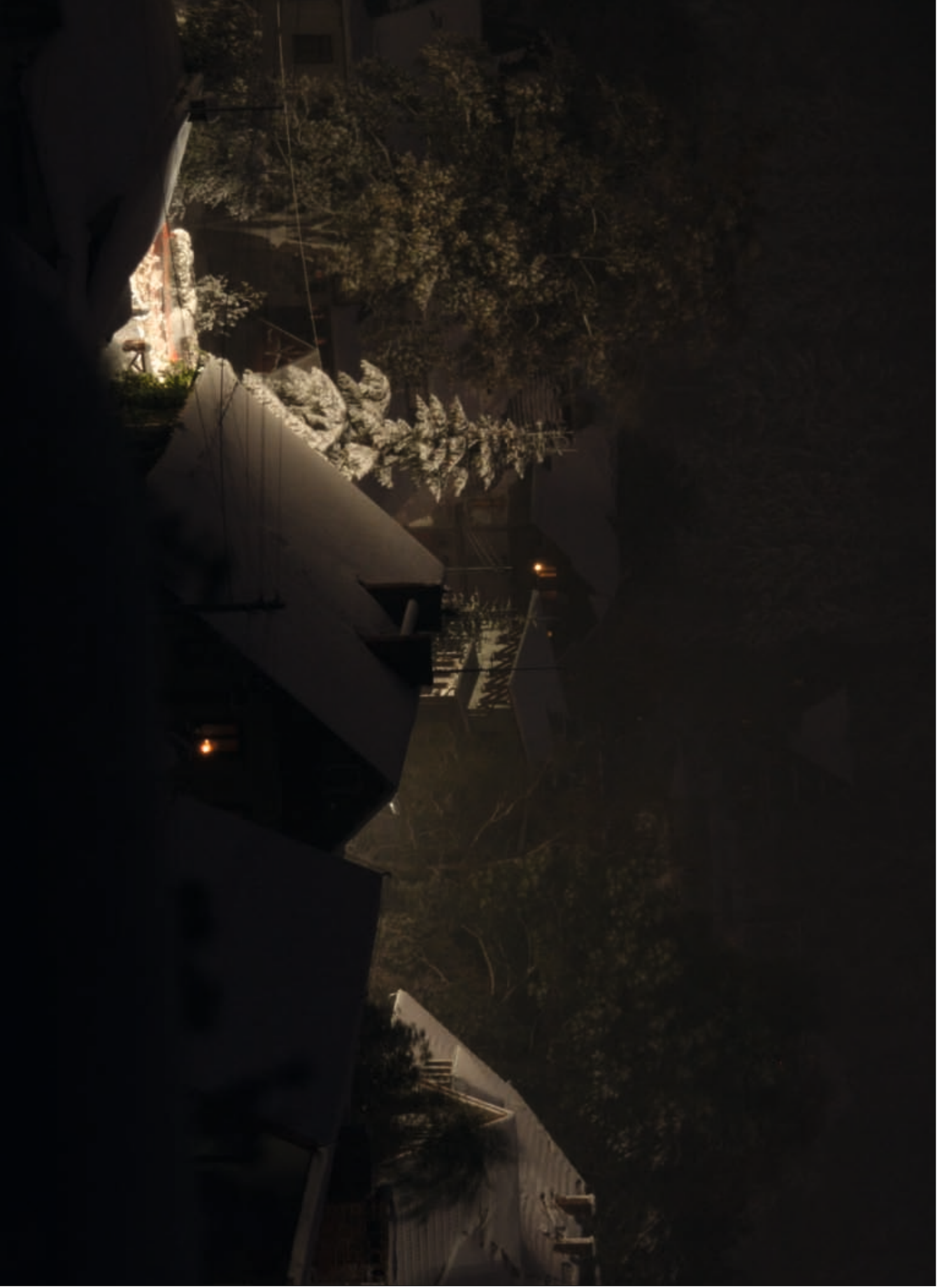

Ulica 1-go Maja w latach 60-tych

Jeden z najbardziej znanych obiektów w mieście – Młyn Św. Łukasza

Widok na skrzyżowanie obecnych ulic Turystycznej i 1-go Maja w latach 30 XX wieku

Ulica 1-go Maja

Willowa zabudowa ulicy Prusa

Ulica 1-go Maja w latach 20/30

i w latach 60-tych

Hotel „Kryształ” w przeszłości znany w mieście Klub „Kaczęta”

Część Marysina leżąca u podnóża Szrenicy słynęła z luksusowych pensjonatów i założeń parkowo-leśnych, wśród których znajdowały się liczne obiekty sanatoryjne. Jeszcze dzisiaj możemy odnaleźć tutaj ślady dawnej świetności.

Ulica Kilińskiego; DW „Olimpijczyk”

Ulica Kilińskiego – Przedwojenny Dom Kuracyjny dr Margerity Haase-Roeppé

Ulica Kilińskiego – budynki dawnego sanatorium przeciwgruźliczego

W okresie przedwojennym funkcjonowało tutaj sanatorium dr Schultza

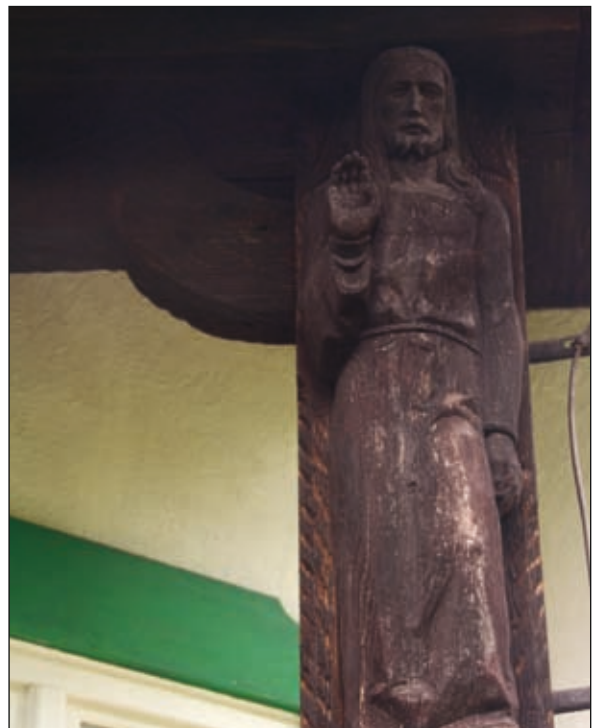
Ulica Kilńskiego, fragment pensjonatu „Husarz” – dawniej DW „Zacisze”

Ulica Kilińskiego- fragment DW Husarz i Muzeum Mineralogiczne

Pensjonaty przy ulicy Caritas

Jeden z pensjonatów przy ulicy Caritas

„Marysieńska” stacja ratunkowa GOPR przy ulicy Uroczej 7

Okolice wyciągu w latach 60-tych

Pensjonat Szarotka przy ulicy Okrzei

Ulica Turystyczna

Ulica Turystyczna dzisiaj i w latach 60-tych

Szklarka rozwinęła się między dolinami Złotego Potoku i Szklarki w drugiej połowie XVI wieku, jako osada kurzaków wypalających węgiel drzewny na potrzeby miejscowego hutnictwa szkła. Zanim doszło do powstania osady okoliczne tereny penetrowali poszukiwa-

cze złota i drogich kamieni. Od XVIII wieku na obszarze Szklarki rozwijało się pasterstwo i rolnictwo, a drugiej połowie XIX wieku zaczęły powstawać pierwsze pensjonaty. Ciągłe jednak możemy spotkać tutaj stare XIX wieczne domy o konstrukcji zrębowo-przysłupowej.

Szklarka – widok zimowy z lat 30-tych

Ulica 1-go Maja

Budynki przy ulicy Małej

Główną ulicą Szklarki jest zaczynająca się na Marysinie ulica 1-go Maja

Jeden z obiektów dawnej jednostki WOP i Straży Granicznej

W okresie przedwojennym znajdował się tutaj Dom Opieki nad sierotami i osobami upośledzonymi

Przy ulicy Kołłątaja spotkać można przykłady dziewiętnastowiecznej zabudowy Szklarki

Widoki Szklarskiej Poręby Średniej w latach 20 i 30-tych

Szklarska Poręba Średnia ważną częścią miasta stała się na przełomie XIX i XX wieku, gdy zachęceni przykładem braci Hauptmannów zaczęli osiedlać się w Dolinie Siedmiu Domów niemieccy artyści, literaci i uczeni.

Obok Carla i Gerharta Hauptmannów swoje domy posiadali tutaj Wilhelm Bölsche, Bruno Wille, Alfred Koepen, John Henry Mackay, Willi Oltmans i inni. W Okresie powojennym zamieszkał tutaj Wlastimil Hofman.

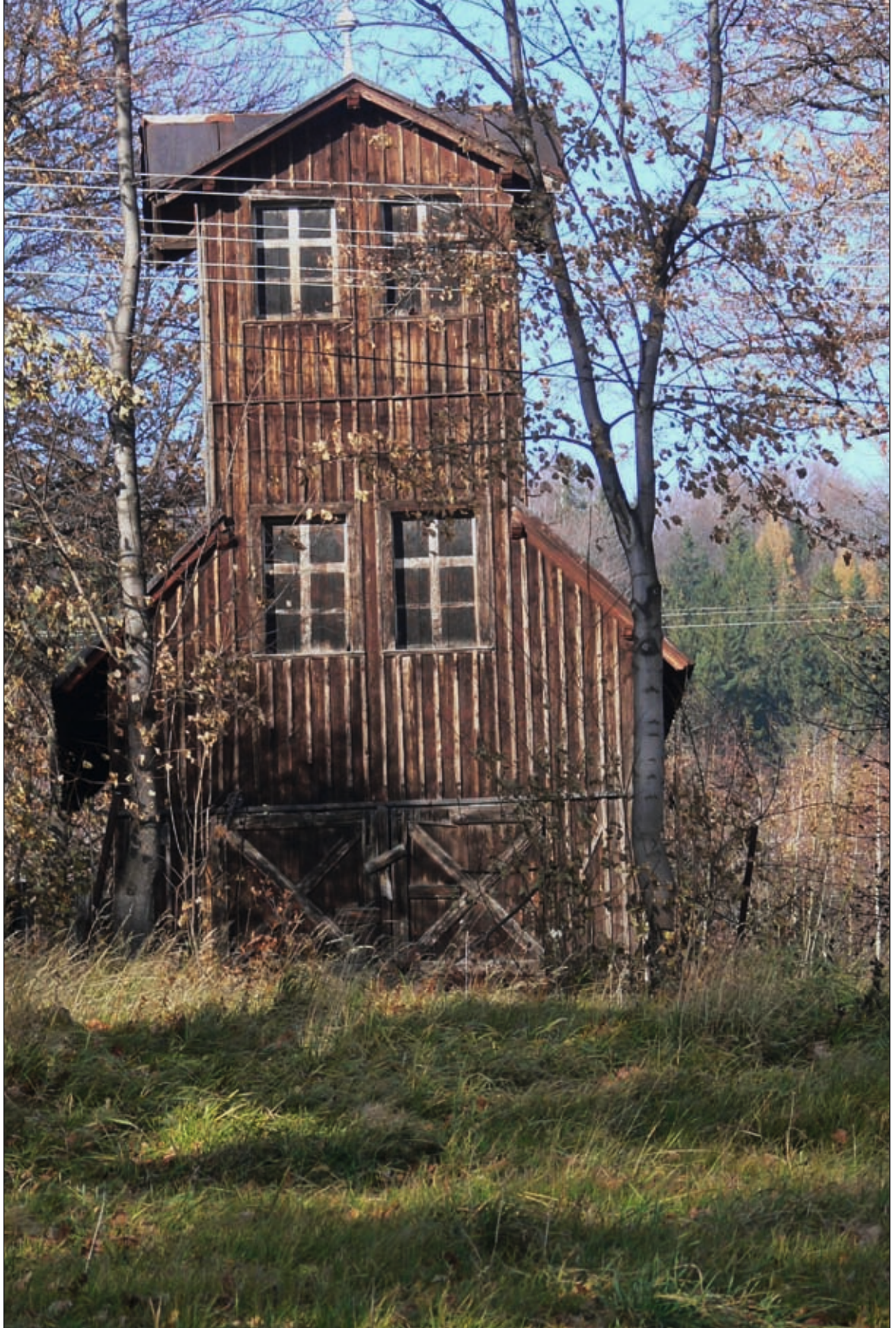

Obiektem dominującym nad Szklarską Porębą Średnią jest kościół parafialny pod wezwaniem Bożego Ciała. Neoromańska budowla zbudowana z piaskowca i granitu powstała w latach 1884- 1886 (poświęcony

w 1887 roku), jako odpowiedź na potrzeby wzrastającej liczby katolików, zgodnie z tradycją fundator świątyni hrabia Leopold Schaffgotsch wznosił ją w podzięcie za długo oczekiwanego i upragnionego potomka.

Dom Gerharda i Carla Hauptmannów – oddział Muzeum Karkonoskiego

Jedna ze starych remiz strażackich w Szklarskiej Porębie

Zabudowania Szklarskiej Poręby Średniej

Szklarska Poręba Średnia dzisiaj

Szklarska Poręba Dolna to najstarsza dzielnica miasta. Tutaj powstała pierwsza huta szkła, pierwsze świątynie i cmentarz. Przez Dolną przebiegała Czeska Ścieżka łącząca Śląsk z Czechami. W XVI wieku eksploatowano

tutaj piryt, a działająca w XVIII wieku witrólejnica Prelle-
ra była jedną z największych atrakcji turystycznych tego okresu.

Widok na Orlą Skatę

Schronisko PTSM „Wojtek” przy ulicy Piastowskiej

Kościół Filialny P.W. Matki Boskiej Różańcowej (Cmentarny)

Kościół Filialny P.W. Niepokalanego Serca NMP

... i jego wieża.

Zabudowa ulicy Kolejowej

Cmentarz ewangelicki

Wędrując po Szklarskiej Porębie możemy natknąć się na pozostałości zapomnianych cmentarzy. Jeden z nich znajdował się przy Ośrodku Opiekuńczym w okolicach niebieskiego szlaku na Szklarkę.

W każdym miejscu Szklarskiej Poręby warto zwracać uwagę na przyrodę.

Stowarzyszenie „PUCH OSTU”

www.puchostu.pl, e-mail: puchostu@wp.pl

Stowarzyszenie „PUCH OSTU” powstało 28 kwietnia 2006 r. – w 102 rocznicę urodzin Jana Sztaudyngera. Zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym pod nr 0000258946. Działania Stowarzyszenia są ściśle związane z fraszkopisarzem i poetą Janem Sztaudyngerem oraz regionem Szklarskiej Poręby. Członkami honorowymi Stowarzyszenia są: Anna Sztaudynger-Kaliszewicz (córka poety), Jan Jacek Sztaudynger (syn poety) oraz Dorota Sztaudynger-Zaczek (wnuczka poety).

Cele Stowarzyszenia to między innymi:

- wspieranie uzdolnień artystycznych dzieci i młodzieży ze Szklarskiej Poręby (przyznawane corocznie **Stypendium Artystyczne im. Jana Sztaudyngera**),
- kultywowanie pamięci poety i fraszkopisarza, mieszkańca naszego miasta, Jana Sztaudyngera (**wystawy** – jedna z nich dotarła nawet do Portland (USA), **trasy turystyczne** – 2.V.2009 r. w wyniku projektu „Wędrówki z fraszką” została otwarta Duża Sztaudyngerowska Trasa Turystyczna, do której został przygotowany przewodnik)
- zbieranie funduszy na Aulę ze sceną teatralną i mini muzeum przy Zespole Szkół Ogólnokształcących i Mistrzostwa Sportowego im. J.I. Sztaudyngera w Szklarskiej Porębie,

- wspieranie kształcenia pozaszkolnego, rozwój turystyki, ochrony przyrody,
- wspomaganie rozwoju kultury i sportu w mieście.

Stowarzyszenie ściśle współpracuje z Zespołem Szkół Ogólnokształcących i Mistrzostwa Sportowego im. J.I. Sztaudyngera w Szklarskiej Porębie. W wyniku tej współpracy oraz projektu edukacyjnego „Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze Szklarskiej Poręby” powstało niniejsze wydanie albumowe.

Zafascynowanych fraszkami Jana Sztaudyngera zapraszamy do działającego przy Stowarzyszeniu Klubu Miłośników Twórczości Jana Sztaudyngera.

Od 16 maja 2008 r. Stowarzyszenie „PUCH OSTU” jest Organizacją Pożytku Publicznego, każdy może przekazać 1% swojego podatku na cele Stowarzyszenia lub wesprzeć działania wpłatą na konto bankowe:

Bank Zachodni WBK SA 10 1090 1984 0000 0001 0573 7513

Szklarska Poręba

Szklarska Poręba 2010 50-lecie miasta

*Projekt współfinansowany przez Urząd Miasta Szklarska Poręba.
Publikacja dystrybuowana bezpłatnie.*